
KİTAP İNCELEMELERİ

Üstün Zekâlı Olarak Büyüme: Evde ve Okulda Çocukların Potansiyellerini Geliştirmek

Yazar: Barbara Clark

Çeviri Editörleri: Fatih Kaya ve Üzeyir Oğurlu

Basım Bilgileri: 2015, Nobel Akademik Yayıncılık

İnceleyen: Ülkü Ayvaz¹

“Üstün Zekâlı Olarak Büyüme: Evde ve Okulda Çocukların Potansiyellerini Geliştirmek” kitabı, “Growing Up Gifted: Developing the Potential of Children at School and at Home” adlı kitabın sekizinci basımından Türkçe ‘ye çevrilmiştir. Kitap üstün zekâlı çocukların kimler olduğuna, eğitimlerine ve gelişimlerine katkıda bulunmak için hangi yöntemlerin kullanılabilmesine ilişkin hem eğitimcilere hem de ebeveynlere bir bakış açısı sunmaktadır. Bu bağlamda kitap üstün zekâlı öğrencileri anlamak, üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin eğitimi ve üstün zekâlı öğrenciler için etkili programlar ve hizmetler sunma olmak üzere üç üniteden oluşmaktadır.

Kitabın birinci ünitesinde dört bölüm bulunmaktadır. İlk bölümde üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin kimler olduğu incelenmektedir. Bu bölümde zekâ hakkındaki görüşler, kalıtım ve çevre açısından zekânın gelişimi ve zekâ, üstün zekâ ve yetenek tanımlar ele alınmaktadır. İkinci bölüm üstün zekânın gelişimine odaklanmaktadır. Bölümde üstün zekâlı çocuklar ve aileleri başlığı altında okulda aile desteğinin önemine, aile eğitim programına ve aileler için önerilere yer verilmektedir. Üstün zekâlı öğrencilerin tanınmaya yönlendirilmesi için onları diğer öğrencilerden ayıran özelliklerinin bilinmesi önemlidir; bu nedenle bölümde aileye ilişkin konuların yanı sıra yüksek ve çok yüksek düzeyde üstün zekâlı bireylerin kimler olduğuna ve ne özelliklere sahip olduğuna odaklanılmaktadır. Ayrıca bölümde doğumdan iki yaşa kadar olan süreçte üstün zekâlılığın başlangıcına ve sonrasında gelişimin desteklenmesi için erken eğitimin önemine değinilmektedir. Erken eğitime vurgu yapılmasının yanı sıra ergenlik döneminin sorunlu bir geçiş dönemi olması sebebiyle üstün zekâlı öğrencilerin ergenlik döneminde yaşadıkları fiziksel, zihinsel, sosyal, duygusal ve sezgisel geçişe ilişkin de bilgi sunulmaktadır. Üçüncü bölümde üstün zekâlı öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimi, özellikleri ve sağlığı ile ilgili konulara ve bu öğrencilerin ahlaki gelişimlerinin nasıl olduğuna değinilmektedir. Ünitenin son bölümü yaratıcılığın üstün zekâ ile yakından ilişkili olması sebebiyle yaratıcılık ve üstün zekâlılığın entegrasyonuna odaklanmaktadır. Bu bölümde yaratıcılık kavramına ilişkin kavramlar, yaratıcı bireylerin genel olarak sahip olduğu rasyonel, duyuşsal, fiziksel ve sezgisel özellikler ve yaratıcılığın nasıl bir süreç olduğu incelenmektedir. Yaratıcılığı destekleyen ve sınırlayan durumların neler oldu-

¹ Research assistant, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Türkiye; ulku.yesilyurt@gmail.com

ğu tartışılarak yaratıcılığın nasıl destekleneceğine ve farklı ölçümler ile yaratıcılığın nasıl değerlendirileceğine ilişkin bilgiler sunulmaktadır.

İkinci ünite üstün zekâlı öğrenciler için uygun eğitim sağlama, üstün zekâlı öğrencilerin değerlendirilmesi ve tanınması, farklı kültürlere ve cinsiyetlere duyarlı olma ve sıra dışı durumlar ve beklenmedik düşük başarı başlıkları altında dört bölümden oluşmaktadır. Beşinci bölüm üstün zekâlı eğitimi ve yetenek geliştirilmesinin neden gerekli olduğunu ve bunun önündeki engellerin neler olduğunu ele almaktadır. Takip eden bölümde ise üstün zekâlı eğitiminin önemli bir parçası olan tanılama teması altında tanılamayı zorlaştıran faktörler, üstün zekâlı öğrencileri tanılama süreci ve farklı yöntemlerle zekâ, yetenek ve beceri ölçümlerinin gerçekleştirilmesi incelenmektedir. Yedinci bölümde farklı etnik ve ırksal gruplardaki ve düşük sosyoekonomik statü gibi faktörler açısından dezavantajlı olan üstün zekâlı öğrencilere yer verilmektedir. Ayrıca bu ünite eğitim araştırmaları için önemli bir değişken olan cinsiyete de odaklanılmakta ve üstün zekâlılık kavramı cinsiyet bağlamında değerlendirilmektedir. Ünite son bölümünde ise özel gereksinime sahip üstün zekâlı öğrencilerin özelliklerinin neler olduğuna, nasıl bir tanılama sürecinden geçtiklerine ve eğitimlerinin nasıl olması gerektiğine ilişkin bir bakış açısı sunulmaktadır. Ayrıca düşük başarı gösteren üstün zekâlı öğrencilerin kimler olduğu, düşük başarı göstermelerinin altında hangi faktörlerin bulunduğu ve bu başarısızlığın engellenmesi ve giderilmesi için neler yapılması gerektiği de yine sekizinci bölümün konusunu oluşturmaktadır.

Kitabın son ünitesi üstün zekâlı öğrencilere sunulan programlar ve hizmetlere ilişkin iki bölümden oluşmaktadır. Bu bağlamda dokuzuncu bölüm ilköğretim ve ortaöğretim seviyesindeki üstün zekâlı öğrenciler için programları, modelleri ve uygulamaları; zenginleştirme ve hızlandırma gibi üstün zekâlılar ve yetenekliler eğitim programlarında kullanılan yöntemsel ve müfredatı ilişkin değişiklikleri; bireyselleştirilmiş sınıflar ve özel okullar gibi ilköğretim düzeyindeki üstün zekâlı öğrenciler için program düzenlemelerini ve hızlandırılmış üniversite kayıtları ve erken kayıt programları gibi ortaokul ve lise düzeyindeki üstün zekâlı öğrenciler için program düzenlemeleri ile ilgi konuları incelemektedir. Bunlara ek olarak en iyi gelişim için düzenlemelerin nasıl yapılacağına ve alternatif bir yaklaşım olarak evde öğretim metoduna ilişkin bilgiler sunulmaktadır. Takip eden bölümde ise üstün zekâlılar ve yetenekliler için etkili programların geliştirilmesine; programda görev alacak olan program koordinatörü ve danışma kuruluna ilişkin bilgilere; üstün zekâlı öğrencilerin öğretmenlerinin hangi özelliklere, değerlere ve yeteneklere sahip olması gerektiğine odaklanılmaktadır. Ünite ayrıca eğitimin olmazsa olmaz bir unsuru olan değerlendirme kapsamında sunulan programın, öğretimin, öğretmenin ve üstün zekâlı öğrencinin nasıl değerlendirileceğine de yer verilmiştir.